

народи, а народи ненавидять їх. І раз-у-раз зривається проти них буря самооборони народів. І трясуться жида, наче осикове листя, бо для „панів землі“ земля не має місця...

Відрікайся всього багатства та спасай життя, але як його спасти?

Ось вічний зразок для тих, що для мамони розп'яли Бога. Шляхом жидівської долі пішов цілий модерний світ, що для мамони відпав від Бога.

Господи Ісусе! Ти — світло, а жида — Твоя тінь. Як тільки жидам свобідніше живеться, то на Тебе йде неволя й переслідування. А коли на жидів іде тіснота, то надходить Твоя епоха.

Більша тінь — менше світло; менша тінь — більше світло.

Д-р Василь Пачовський

БИЛИНИ З ЧАСІВ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО

(Докінчення).

Щодо оцінки билин зарисувалися в науці за чергою три підходи: спершу мітольоґічний, далі історичний, врешті порівняльний, що, розглядаючи європейський фольклор, вказував методом Грімма (Буелаєв), чи методом Бенфея (Стасов) на сліди всіляких впливів західного і східного походження, аж знаменитий романіст Весоловський доказав їх споріднення з літературами західної Європи та Візантії. Наука відрізняє три відділи російської епіки: 1) київські билини, що зосереджуються коло Володимира Великого, окруженого богатирами, 2) новгородські, що оспівують вільний Новгород та його богатих гостей на дворі Володимира та 3) історичні пісні про московських царів від Івана Грозного до Петра I, які мають відмінний від билин характер.

Вчений Міллер ділив билини на богатирські з воєнними подвигами героїв і на невоєнні сюжети на лад новель з родинного життя. Билини воєнні мають старших богатирів передісторичних часів, до яких належать Святогор, Волга Святославич, Микула Селянинович, Самсон-Сухман, і молодших витязів із часів Володимира Великого та київської держави. До них належить Ілля Муромець, або Муромець, Добриня, Никитич, Алешко Попович, та богатири з галицько-волинської держави: князь Роман, Михайло Потік, Дунай Іванович, Данило Гнатович і його син Михайлик семиліток. Билини з невоєнними сюжетами з родинного життя є київські, в яких виступають: Соловій Будимирович, Чурило Пленкович, Дюк Степанович, Іван Годінович, Іван Гостів син, Ставр Годінович. А новгородські билини говорять про богатирів Садка, гостя морського царя, Хотиню Блудовича, Володимирового гостя в Києві і Василя Буслаєвича, що виступає водночас з київськими богатирами в бою над Калкою. А історичні пісні сюди вже не належать, бо вони, хоч з недостачі фантазії наслідують старинні билини, проте вони — твори рабського московського духа, що виславляють деспотичних царів.

Багатолітній дослідник В. Міллер відновив думку Стасова про східне походження билин на основі боротьби зо степом. За місце творення епосу уважав він басен середнього Дніпра, його східні прийоми та Галич і Волинь, чим признав основу їх южно-руську (українську), хоч опісля приймає і вплив Новгороду. В III. томі свого твору^{*)} каже: У мене витворилося переконання, яке я проводив у своїх лекціях, що XVI. вік, особливо його друга половина, була періодом „реставрації“ старих билинних сюжетів, відповідно до тогочасних історичних умовин і суспільних симпатій. Збирачі нових билин Павло Рибніков і Гільфердінг признають, що ні олонецька, ні сибірська область не створили ніодного сюжету, але билини перейшли з колонізацією тих земель, залежних від Новгороду, так що другу половину XVII. в. треба уважати за кінець творчости нових билин, бо тоді закінчилося існування скаморохів.

Це так більшість російських учених відсувають щораз частіше час повстання билин від XI. ст. до пізніших, передовсім до XII—XIV вв., та стверджують наверхтовання. На їх думку на XVI в., тобто на часи Івана Грозного, припадає процес розцвіту, який одначе вже є періодом початкового декаденства епічної народної творчости.

Тим часом українські вчені доказують полудневий підклад билинної традиції ось якими доказами: Билини перед виступом Володимира звязані з Вольгою Святославичем, що має риси звісного з літопису князя Олега Віщого. Замість вводити половців билини говорять про землю половецьку і вводять ряд половецьких імен, як Кудреванко, Тугарин Змієвич, Шаркань, Тугорхан, а це доказ, що під татарською поволокою є верства мотивів, звязаних боротьбою зо степом. Імена історичних осіб, як князь Роман, Добриня, Олександр Попович, Всеслав, Батій, навіть Хотін син Блуда, Дунай воєвода взяті з літопису української княжої держави. Вкінці постать князя Володимира, що проживає цілий час на дворі як „красне сонечко“ української держави аж до перемоги над татарами. Адже історія наша крім Володимира Великого знає ще Володимира Мономаха і Володимира Васильковича з Волині з воєводою Дунаєм, ба навіть в XIV. ст. Володимира Ольгердовича, що майже 30 літ сидів на київському престолі, коли після перемоги його батька над татарами в нас лікували рани татарської неволі. Тим самим відпадає закид анахронізму, що до виступу „красного сонечка“ в боях з татарами та після їх перемоги в XIV. ст. Отже так князь Володимир, „красне сонечко“, виступає в билинах як символ начальника держави від уведення християнства аж до визволення з-під татарської неволі, — на що не треба було Україні Івана Грозного.

Постать князя Володимира незрозуміла для того, хто не знає з історії і значення славних бенкетів князя „ясного сонечка“, які „по всі дні“ не мали на меті самої утіхи князя, бо в них брали участь державні мужі, що засідали і в раді Володимира Великого, який творив одноцільне державнотворче громадянство з різних племен і земель. В суперечності до короля Артура чи до Карла Вели-

*) В. Міллеръ: Очерки русской народной словесности, 3 томи (1897—1924).

кого, а ще більше до московського царя Івана Грозного билинний князь Володимир зображений, як привільний голова бенкету, який виконує публичні функції на пирах, тут він обявляє свою волю, вишукує добровільних богатирів до походу на ворога, висилає їх на війну, або на збірку данини, тут полагоджує й родинні справи. Інколи гнівається на якогось богатира, карає його вязницею, опісля випускає на волю і перепрошує, часом вирушає на лови, або відвідує окремих богатирів вдома чи на полі бою. Тимто не до вподоби він московським вченим, які не можуть дошукатися ідеального московського типу володаря в роді Івана Грозного або Петра I., і викреслюють його з карти російських народніх ідеалів. А тим дають доказ, що не розуміють духа билин, творених генієм українського народу, який ставить вище від волі володаря — добро загалу і волю народніх представників; ними є в билинах витязі-богатирі, як люди готові все до чину без сантименту і мякості, з почуттям обовязку служити, щоб добути собі чести, а князеві слави. Між ними все знаходиться такий, який на голос князя підійметься з-поміж гостей на бенкеті і візьметься добровільно за виконання діла, потрібного князеві, або його державі без деспотичного наказу князя Володимира.

Тимто дивно вражає нас висновок польського ученого Юліана Кшижановського: він же в своїй студії про билини*) добає схожість Володимира з московським князем Іваном Грозним, який виступає в історичних піснях як вірний портрет історичного царя, що сам гарматою й порохом розбив мури казанського царства, сам осліпив царя, його жінку постриг, а опісля убив власного сина Федора. Ще дивніше, що той польський дослідник може під впливом сучасного московського імперіялізму, або з підхлібства Москві відмовляє билинам признане москалями наверствовання московських впливів на українську основу сюжетів, а заявляється категорично проти довголітнього російського дослідника Міллера: „Ми приневолені прийняти, що в XVI. ст. наступила не „реставрація билин давніших“, не наверствовання їх новими елементами, але що вони повстали аж в XVI. стол.; ясна річ, не в Україні, тільки там у Московщині в часах Івана Грозного, які „цілком не були епохою висихання билинної інвенції“, — (як це доказували російські дослідники), а, на думку Кшижановського, навпаки, були добою її наявного пульсування, добою „spotęgowania energii twórczej, jak zwykle in statu nascendi“.

До такого висновку дійшов польський дослідник на основі свого жалюгідного погляду, виявленого ось якими словами: „В епіці людової Руси не зустрічаємо нічого, що свідчило б, що творці билин знали передатарські відносини, бо з передатарської доби залишилось тільки імя київського князя Володимира, що не має нічого(?) спільного з історичними Володимирами. В тій добі не находимо нічого, що свідчило б про докладнішу знайомість руського життя з часів неволі, образ тих часів шаблонний, позбавлений реальних подробиць. Дані в билинах, татарська потуга, що тяжить

*) J. Krzyżanowski: Byliny, studium z dziejów rosyjskiej epiki ludowej, Wilno 1934 (Wyd. „Inst. Naukowo-badawczy Europy wsch.“), str. 109—110.

над руським життям, не є незборимою потугою, навпаки, постійно перемагають її руські богатирі. Першою особистістю, на якій моделювано інколи князя Володимира, це цар Іван Грозний, тому, що епіка того царя зображує як володаря, який зломив татарську силу.

Отже так польський учений заставляє в тих часах забитий лісами московський народ анальфabetів з олонецької та архангельської губернії та з сибірських тайг творити билини з часів Володимира на основі оповідання „калік”, що прийшли з Києва і бачили в Лаврі на прощі гріб Іллі Муравленина. Цей одинокий факт дає понуку анальфетам творити аж 24 типи богатирів, а 16 типів полениць, що увиваються коло князя красного сонечка, вискакуючи здебільша з літописів просто в голову творчого московського анальфета, який не тільки не вмів ні писати ні читати, хоч має пам'ять нічим незаписаної душі, але взагалі не знає, що в світі діється. Адже в Сибірі найдено недавно села, які не знали, що була світова війна XX. ст. і що повалено революцією царя з престола, а в XVI. ст. той анальфет мав знати героїв, записаних в літописах, яких не знали визначні діячі московської держави, бо не вмів ні читати, ні писати. Адже московські „історичні пісні”, що виславляють царів, відносяться так до київських билин, як Задонщина, або „Сказаніє о Мамаєвом побоищѣ” до українського „Слова о полку Ігореві”. Хоч москалі не розуміли деяких українських висловів у „Слові” і повторили з них „темні місця” — та це не перешкоджає їм уважати „Слово” за шедевр „русскої”, а не української літератури.

Так само не розуміють вони українських слів в билинах і мусять пояснювати те, що українець знає із щоденного життя, а що живцем перенеслось на північ і збереглося завдяки поглядіві, що „в пісні слова зміняти не слід”. Цілі фрази і конструкція речень у всіх билинах доказують українське походження, не кажучи вже про світогляд, який зовсім чужий і незрозумілий рабському світоглядіві москаля, що на ньому вибито довічне тавро татарської неволі. Цей український світогляд відбився і в новгородських билинах, бо Новгород Великий це була провінціоанальна волость київської держави; тимто і новгородські билини це витвір республіканського духа, а не московського цареславного холопства, зображеного в історичних московських піснях від Івана IV. до Петра I. Та не зважаючи на те, московські руки загребуці не тільки загорнули цілу спадщину билин, як загорнули всі княжі літописи, бо московські очі завидуюці уважають все, що писане кирилицею, за власність Москви. Тимто московська наука нагинає особливо тепер дійсність під диктат брехливих накручувань в ім'я московської догми, яку уважає за святішу від правди.

Тому не слід польській науці йти за московськими болотними вогнями, хіба що й вона хоче українців позбавити традиції для спільного інтересу з Москвою. Та сьогодні серед зростаючої свідомости українців щодо старовинности і вартости своєї культури вже запізно вертатися до „минулих стовпів”. Український народ збирає всі плоди своєї творчости серед тисячоліття своєї історії, і відбере від Москви загарбані твори свого генія. Як відібрав вже історичні

постаті та літературні й мистецькі твори княжих часів, так відбере і витязів-богатирів, що скаменіли у боротьбі з ворожою ордою. Але прийде час, що вони воскреснуть в українських поколіннях, які на руїнах теперішнього ССРР ставитимуть свою державу „красного сонечка”.

Микола Кочубей

НАРИСИ В СПРАВАХ ДЕРЖАВО-БУДІВНИЧИХ

(Продовження).

III

Концепції, що впливають з імперського принципу, оперують реальними — живими сукупностями — їх органічним розвитком та співвідношенням, а тому все залишаються в області органічних функцій і впливів. Тут категорії думання стають мультілатеральними — універсалістичними. Звідсіля ці концепції намагаються охопити ті різноманітності, що дійсно існують, та знайти реальне значення кожної з них в обставинах місця і часу. Коротко кажучи, ці концепції все мають на увазі живий організм, кровобіг і обмін речовин в загальній сукупності соціального тіла та окремих його складових частин. Тому імперські концепції можуть відрізнитися поміж собою тільки формою; по суті ж вони будуть завжди тільки одним типом.

Не маємо наміру доказувати, або зачинати спір, котрий з наведених трьох типів кращий, або чому однорідно-державну форму зустрічаємо частіше, ніж імперську. Тут відмітимо тільки загальне.

Історія знає різні періоди, коли домінувало унілатеральне відношення до речей і унілатеральне думання. Знає теж періоди, коли, навпаки, перевага була по боці мультілатерального думання. Один з найяскравіших прикладів унілатерального мислення, це історія жидівського народу. Ця унілатеральність просякла його і в релігійній області та виявилася надзвичайною здібністю до абстрактної, чисто сектанської спекуляції. Христос приніс на землю основи розвитку мультілатерального відношення до людей. Цим мультілатеральним відношенням, одержавши свій вираз в мультілатеральному думанні перших християн, запліднила Християнська Церква європейські народи і увесь християнський світ. Але з найрізніших причин ця перемога не стала остаточною. Одна ж з причин, і може найважливіша, це те, що по своїй природі мультілатеральне відношення до речей і мультілатеральне думання не можуть припинити свого розвитку. Унілатеральне думання може ставати мертвою рутинною і з цієї рутини черпати сили. Для мультілатерального відношення до речей і мультілатерального думання рутинна це смерть. І якщо ми тепер живемо в деякому занепаді мультілатерального мислення^{*)}, то це тому, що воно дало себе випередити унілатераль-

^{*)} Один з наймаркантишних прикладів — наука: через унілатеральне думання загубила вона звязок поміж окремими дисциплінами настільки, що тепер уже важко увести собі науку як сукупність знання, але як щось запатомізоване і розплене.